

Számadás

Részlet Benjámin László: *Tűzzel, késsel c. új kötetéből*
Szépirodalmi Könyvkiadó

*Lidérc nem üldöz engem; elkoptak, megfakultak
sötét emlékeim; nem bollok tévován:
egy ország állt mögém, hogy járnai megtanuljak
magasba ivelő évek lépcsősorán.
Düledék multamon sárgult családi kép:
apám u sebhelyes falat bámulja szóltian,
anyám reményei sirnak a kecskeóiban;
gyermekkorom világát ez a kép örzi még.*

*Égy centi mult; ez is azért, mert kell a mérték...
Rozzant szobák homályán, sírok között, romon,
visszafelé miért is kutálnám lábnymom?
Ruhát váltott a föld, megváltozott a térkép.
Van úgyis fény elég, — nem kell a régi kor
sok elnyűtt lim-lomából, kínjából rakni máglyát,
hogy lássam a jelent, a lecsapolt nyomor
helyén nőtt új világ ezernyi szép csodáját.*

*Ez hát az én hazám! — jó volna ölelő
karjába omlani kényesen, mint a gyermek;
de kényszerít a kor, a vallató idő —
és őszülő hajam, hogy férjéként feleljek:
Ha felkel a mocsár lakója népem ellen,
ha megszépült hazám: a emeli fel kezét
s ifjúi díszet őrvöngve tépi szét,
megállja-e a próbát későnyiló szerelmem?*

*Kicsiny az én hazám, de mélye, földje gazdag;
mézzel teli edény, milliók-szötte szőnyeg,
virága s kertje is a megbékélt jövőnek —
s áhitott gyarmata a cselszövő ravasznak,
ki készülődik orvul, sunyin jeléje kap,
hogy rátegye kezét, vasszeggel vert igáját!
Nem lázalom gyötör, nem rémkép: napra-nap
olvasom bünei vérrrel írt krónikáját.*

*Ézért készitek én előre számadást...
Ha körülfog a tör, korbács, hüvelykszorító
ezer vad szörnye és belémmar, mint a kigyó,
hogyan viseljem a röhejt, kínvallatást?
Mert könnyű a halál elé nyílt mellel állni,
vasat szegezni vasnak, hősök közt lenni hőznek, —
de hogy' fogok, ha kell, az ember-alja bőszek
csordáival magam, egymagam szembeszállni?*

*Ha rámlör a gonosz, gyaláz, arcomba ver,
ha hurkot vet rcám, ha tizzó vassal éget,
hogy kézre adjam a szelid jövőt, amely
zárt ajkaim között keresett menedéket,
ha a föld sorsa, az emberiség jövője,
népem vetése, háza, mind-mind nyelvemre fér
s ha ott is, mint vad árvíz, előntené a vér,
lennék-e akkor is hű csősze, néma őre?*

*Most esküt ér a szó! Hadd hívom tanúságul
a népükért kivégzett törekeny lányokat
s a komszomol-szívű hős aggastyánokat,
s mind, ki halálba ment, de népet, hazát nem árult.
Es hadd legyen tanúm a messzi nyírfaerdők
csendjévé változott sok bátor parlizán,
hogy nem riaszt a kín, hogy ott leszek az elsők
között, ha halni kell. szerelmes szép hazám!*

*Ólágot fordító karokkal küzd a nép itt,
hogy elfojtsa a vést, az aljas háborút;
a forró sivatagtól a jeges sarkvidékig
harsan tiltó szava: Vissza! — Itt nincsen út!
De bármi jönne még, a nagy műnek nem árt!
A föld, a fűz, a víz örök időkre hódol
kormánypálcánk előtt, — s jellegyzi az utókor:
Ez volt a nemzedék, mely legyőzte a halált.*

Jankovich Ferenc: **Hulló csillagok**

Szépirodalmi Könyvkiadó

Történelmi regény, a XVI. század közepén játszódik. Főalakja Thury György várpalotai kapitány, tárgya a dunántúli végvárok vitézeinek — különösen a várpalotai várórségnek — török-ellenes harcai: tehát a Mohács utáni történelmi helyzet, amikor a magyarság a bécsi udvar két-színű politikája következtében teljesen magárahagyatva, csak fiainak erejére támaszkodva küzdött a megmaradásért és függetlenségért. Ennek a török-ellenes harcnak a végvárok — Szigetvár, Drégely, Várpalota, Csobánc, Tátika — voltak központjai. A végvárok kapitányai és vitézei voltak egyedüli hordozói a magyar nemzeti gondolatnak, másrészt támaszai és védelmezői a várak körül elterülő országrészek lakosságának a török hadak ellen. A bécsi udvar Miksa császárral a trónon, semmi támogatást nem adott ehhez a harchoz, pedig formailag ezek a várak az osztrák császárság fennhatósága alá tartoztak.

Ebben a történelmi helyzetben játszódik le a regény, melynek epizódjait: a török-ellenes harcokat, a vitézek magánéletét, árulások, cselvetések, szerelmek történetét Thury György alakja kapcsolja egybe. Az ő életének és halálának története adja a regény főmondanivalóját. Mellette felvonulnak a dunántúli végvárok vitézei, kapitányai, aszszonyai, apró házi gondjaikkal; ismert történelmi személyek: Nádasdy Tamás, Zrínyi Miklós, Miksa császár, Tinódi Lantos Sebestyén, török vezérek, kémek, martalócok, a polgárság és az elnyomott parasztság alakjai. S mindezeknek az epizódoknak és alakoknak a dunántúli végvárok festői környezete adja a hátteret.

Az olvasót első pillanatra az kapja meg, hogy a szerző teljesen otthonosan mozog a korban. Látszik a regényen a kor, a végvári vitézek, kapitányok életének elmélyült, gondos tanulmányozása. Ez eredményezi a regény hiteles történelmi levegőjét, a Mohács utáni idők bizonytalan, feszült és sötét hangulatát, ez adja meg az alakok hitelességét, a környezet pontos rajzát. A szerző nemcsak a kor nagy történelmi eseményeit és politikai áramlatait tanulmányozta, hanem a Mohács utáni idők minden rendű és rangú dunántúli lakosságának apró szokásait, gondjait, bajait is, melyek a nagy, országos jelentőségű események mellett, — sőt talán ezek előtt — a kor hitelességét, levegőjét megadják. Se szeri se száma a regényben azoknak a népnyelvből vett fordulatoknak, közmondásoknak, szavaknak, amelyek csak gondos tanulmányozás folytán sajátíthatók el. A regény egész nyelvén, stílusán látszik, hogy az író a korbéli népnyelv, beszélt nyelv szókincsét, fordulatait veszi alapul, ezeket elegyíti a mai magyar irodalmi nyelvvel. S eközben mindig meg tudja tartani a józan mértéket: nem archaizál bántóan, alig használ azóta kiveszett szavakat, kifejezéseket. Sikerül neki olvasmányos, költői képekkel és hasonlatokkal teli s emellett mégis régies, nemesveretű prózai hangot megütnie. Ez a költői szépségekben gazdag nyelv Jankovich regényének egyik legnagyobb erénye.